

Motion till riksdagen 2021/22:4327

av **Hans Eklind m.fl. (KD)**

med anledning av skr. 2021/22:60 Riksrevisionens rapport om Försäkringskassans arbete med att förebygga sjukskrivning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för att de förebyggande ersättningarna ska användas ändamålsenligt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att Försäkringskassan aktivt samverkar med arbetsgivare och primärvården, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvärdering av de förebyggande insatsernas effektivitet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en mer flexibel och ändamålsenlig ersättning i syfte att få till ett bättre förebyggande arbete och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I skrivelsen redogör regeringen för sin bedömning av de iakttagelser som Riksrevisionen har gjort i rapporten Försäkringskassans arbete med att förebygga sjukskrivning – ett otydligt uppdrag (RiR 2021:19). Riksrevisionen har granskat om Försäkringskassan arbetar på ett effektivt och enhetligt sätt med att förebygga sjukskrivningar, med ett särskilt fokus på förebyggande sjukpenning och arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd.

Syftet med den förebyggande sjukpenningen och det arbetsplatsinriktade rehabiliteringsstödet är att skapa förutsättningar för försäkrade att genomgå förebyggande behandlingar och insatser, som i sin tur förväntas minska risken för framtida arbetsoförmåga

och långvarig sjukskrivning. Båda ersättningarna kan användas innan individen blivit sjukskriven med sjukpenning från Försäkringskassan.

Kristdemokraternas utgångspunkter

För att minska sjukskrivningstalen reellt och långsiktigt är det förebyggande arbetet centralt. Kristdemokraterna vill betona att detta förebyggande arbete måste ses i ett brett perspektiv, det räcker inte med att bara fokusera på arbetsplatsen och de problem som kan uppstå där. Det fundamentala behovet är en politik som brett bidrar till att minska stressen och till att skapa goda förutsättningar för en förbättrad folkhälsa. Inte minst vill vi betona att möjligheterna för var och en att få ihop sitt livspussel påverkas av den förda politiken inom flera olika områden. Kristdemokraterna anser att politiken i största möjligaste mån ska undvika att styra och ställa över människors liv. I stället bör den vara inriktad på att kontinuerligt skapa bättre förutsättningar för enskilda och familjer att få ihop vardagen.

Försäkringskassan har en viktig roll att fylla när det kommer till att skapa dessa förutsättningar, framför allt genom att proaktivt ge möjligheter att förebygga olika former av sjukdom.

Kristdemokraterna har flera förslag som syftar till att förbättra det förebyggande arbetet. Bland annat vill vi införa en ny sjukskrivningsmiljard, se en särskild satsning för att utreda orsakerna till kvinnors höga sjuktal och insatser som stärker personer med psykisk ohälsa. Kristdemokraterna anser även att staten bör överta ansvaret för sjukvården. I samband med en sådan förändring vill vi att budgetansvar för sjukförsäkring och hälso- och sjukvård integreras. Genom ett samlat budgetansvar för hälso- och sjukvård och sjukskrivningar kommer incitamenten till förebyggande och rehabiliterande insatser att öka. När kostnaden för att inte förebygga ohälsa blir tydligare bör fler åtgärder komma till stånd, liksom när samma budget bär sjukskrivningskostnaderna för förlängda vårdköer eller långa väntetider för rehabilitering.

Kristdemokraternas ståndpunkt

Riksrevisionens granskning visar att Försäkringskassans användning av den förebyggande sjukpenningen brister både vad gäller enhetlighet och effektivitet. Granskningen visar att det finns regionala skillnader i användningen av förebyggande sjukpenning, att ersättningen oftast används i rehabiliterande syfte snarare än förebyggande, att Försäkringskassan brister i sin samverkansroll samt att primärvården saknar kännedom om ersättningarna.

Riksrevisionen konstaterar vidare att regeringen i regleringsbrevet inte uttryckligen nämnt att Försäkringskassan ska arbeta med att förebygga sjukskrivningar, vilket har påverkat Försäkringskassans prioriteringar. Granskningen visar även att de förebyggande insatserna är svåra att utvärdera och att regeringen därför bör förtydliga myndighetens ansvar att förebygga sjukfall och att det säkerställs att de förebyggande ersättningarna skapar ett mervärde.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens kritik och anser att granskningens iakttagelser i stort stämmer överens med det regeringen uppmärksammat i fråga om förebyggande sjukpenning. Regeringen hänvisar vidare till de utredningar om Försäkringskassan och försäkringssystemet som regeringen tillsatt.

Kristdemokraterna instämmer i Riksrevisionens kritik och rekommendationer till både Försäkringskassan och regeringen. Det är uppenbart att Försäkringskassan måste ta ett större ansvar och i högre utsträckning prioritera det förebyggande arbetet. Vi anser det vara ett misslyckande att användningen av en förebyggande insats, som den förebyggande sjukpenningen är, i så hög utsträckning används i rehabiliterande syfte. Givet betydelsen av det förebyggande arbetet kräver Kristdemokraterna en mer ändamålsenlig användning av den förebyggande sjukpenningen.

För att fler ska kunna ta del av den förebyggande sjukersättningen och på så sätt minska risken för en längre sjukskrivning med sjukpenning är det av stor vikt att Försäkringskassan bättre lever upp till sitt samverkansansvar. Som Riksrevisionen konstaterar formas Försäkringskassans roll i det förebyggande arbetet mot sjukskrivning i den samverkan de har med andra aktörer – arbetsgivare och vårdenheter – som ansvarar för och genomför de förebyggande behandlingarna och insatserna. Granskningen visar att arbetsgivare och vårdenheter är mer välinformerade om förebyggande sjukpenning i områden med en mer utvecklad och aktiv samverkan. Det framstår även som att läkares behandlingsplaner blivit mer informativa och bättre motsvarar Försäkringskassans krav i de områden där informationsinsatser gjorts.

Arbetsgivare och primärvårdens bristfälliga kännedom om ersättningarna är en konsekvens av Försäkringskassans bristfälliga arbete med samverkan. Bland små och medelstora företag används ersättningen i lägre grad än i större företag. Att kunskapen om dessa ersättningar är låg inom primärvården är ett stort problem då det framför allt drabbar personer med psykisk ohälsa vars behandling ofta sker där. Försäkringskassan måste säkerställa att kännedomen om ersättningarna finns i primärvården för att på så sätt tillse att möjligheten att ansöka om förebyggande sjukpenning inte beror på vilken problematik som finns och därmed vilken vårdgivare man kommer i kontakt med.

Mot denna bakgrund anser Kristdemokraterna att Försäkringskassan i alla sjukför-säkringsområden ska arbeta mer aktivt med samverkansarbete och säkerställa att primärvården och arbetsgivare får kännedom om myndighetens förebyggande ersättningar. Vi vill att regeringen explicit nämner detta uppdrag i regleringsbrevet till myndigheten.

Det är emellertid regeringen som bär det yttersta ansvaret för Försäkringskassans prioriteringar och arbete. Kristdemokraterna konstaterar att regeringen har underlåtit att, genom regleringsbrev och lagstiftning, styra Försäkringskassan i en sådan riktning att myndigheten kan prioritera det förebyggande arbetet. Detta är mycket allvarligt.

Särskilt allvarligt är detta mot bakgrund av att regeringen känt till problemen med det nästintill obefintliga förebyggande arbetet. Regeringens svar på Riksrevisionens granskning, *att Riksrevisionens iakttagelser i stort stämmer överens med det regeringen uppmärksammat i fråga om förebyggande sjukpenning och arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd*, är ett indirekt erkännande av att man, trots kännedom om problemet, underlåtit att prioritera detta viktiga arbete. Riksrevisionen konstaterar att regeringens uppdrag till Försäkringskassan varken är tydligt eller konsistent över tid och pekar på att regeringen inte nämnt det förebyggande arbetet i något av sina regleringsbrev från det att man tillträdde 2014. Regeringen å sin sida instämmer i Riksrevisionens påpekande om att Försäkringskassans uppdrag om det förebyggande arbetet behöver vara tydligt!

Denna oförmåga att prioritera det förebyggande arbetet blir än mer anmärkningsvärd mot bakgrund av att det i Försäkringskassans regleringsbrev för 2016 står: ”Försäkringskassan ska även verka för att sjukpenningtalet i december 2020 inte överstiger 9,0 dagar”. Denna målangivelse ledde till att tiotusentals svenskar förlorade sin sjukpenning trots att de hade läkarintyg på att de var sjuka. Kristdemokraterna

konstaterar att vi haft en regering som inte förstått att en ambition om ett lågt sjukpenningtal måste kopplas ihop med en fokusering på det förebyggande arbetet. Annars leder detta till att allt fler får avslag trots att regelverket för rätt till sjukpenning inte ändras. I maj 2019 meddelade regeringen att man slopade målet om 9,0 sjukpenningdagar, och i mars 2020 tillsattes en särskild utredare med uppdrag att se över regelverket för förebyggande sjukpenning och rehabiliteringsersättning.

Riksrevisionen sammanfattar att det ”finns en otydlighet i regeringens uppdrag gentemot Försäkringskassan avseende myndighetens roll i det förebyggande arbetet. Detta kan innebära en otydlighet i hur Försäkringskassan prioriterar att arbeta med de förebyggande ersättningarna inom ramen för sin strukturella samverkan.”

Granskningen visar även att regeringen inte har säkerställt att de förebyggande insatsernas effekter har utvärderats. Regeringen har enbart ålagt Försäkringskassan att en kvalificerad kunskapsuppbyggnad ska ske i fråga om de verksamhetsområden som myndigheten har ansvar för, med utgångspunkt i de mål och andra åligganden som gäller för myndigheten. Ett särskilt uppdrag om att utvärdera effekterna av insatserna har dock inte getts. Mot bakgrund av en ofullständig kunskap om vilka förebyggande insatser som är mest effektiva för olika former av problematiken är frånvaron av ett sådant uppdrag anmärkningsvärt. Kristdemokraterna instämmer i Riksrevisionens bedömning att regeringen behöver säkerställa att myndighetens förebyggande insatser utvärderas.

Utred det förebyggande arbetet

Kristdemokraterna anser att regeringen, enligt ovan, borde agerat för länge sedan i syfte att stärka den förebyggande sjukpenningen inom ramen för dagens regelverk. För att på sikt möjliggöra ett bättre förebyggande arbete – hos arbetsgivare, primärvård och Försäkringskassan – behöver dock det förebyggande arbetet, inklusive den förebyggande sjukpenningen, ses över. Kristdemokraterna instämmer i Inspektionen för socialförsäkringars (ISF) bedömning i rapport *2020:06 Förebyggande sjukpenning – En granskning av sjukpenning i förebyggande syfte*, att en utredning bör se över ersättningen.

Den förebyggande sjukpenningen har inte förändrats sedan den inrättades för snart 30 år sedan. Ersättningens regelverk är komplicerat, vården och Försäkringskassan har olika syn på hur regelverket ska tolkas och ersättningens oflexibla konstruktion leder till att personer i behov av ersättningen inte får del av den och också till godtycklighet. En aktstudie gjord av ISF visar att endast en av tio som beviljats förebyggande sjukpenning har fått den för att förebygga psykisk eller fysisk ohälsa.

I utredningen *En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet* (SOU 2021:69) presenteras en preventionersättning som föreslås ersätta den förebyggande sjukpenningen. Kristdemokraterna välkomnar att ersättningen har utretts och finner att ett flertal förslag går i rätt riktning. Det finns dock alltså flera utestående frågor som inte besvaras av utredningen och nya förslag som presenteras som inte är tillräckligt underbyggda. Kristdemokraterna anser även att utredningen saknar ett helhetsperspektiv när det kommer till det förebyggande arbetet. Vi anser därför att frågan om en ny förebyggande sjukpenning behöver utredas vidare och att en sådan utredning tar ett helhetsgrepp om det förebyggande arbetet.

Dagens regelverk för den förebyggande sjukpenningen medför att hälso- och sjukvården ibland undviker att rekommendera patienter att ansöka om förebyggande sjukpenning. Hälso- och sjukvården bedömer nämligen att Försäkringskassan kommer att

göra en annan tolkning av regelverket och underkänna behandlingsplanen. Problemet är särskilt vanligt när det kommer till psykisk eller fysisk ohälsa, vilket bekräftas av aktstudien.

Den förebyggande sjukpenningen är på samma sätt som vanlig sjukpenning oflexibel, men får än mer allvarliga konsekvenser. Ersättningen kan enbart delas ut till 25, 50, 75 och 100 procent. För att ha rätt till förebyggande sjukpenning måste den försäkrade ta del av insatser som upptar minst en fjärdedel av arbetstiden. Då förebyggande insatser många gånger inte når upp till en fjärdedel av arbetstiden utesluts ett stort antal personer i behov av ersättningen. Kravet leder även till godtyckliga beslut då restiden till insatsen (tid som är inkluderad i insatsen) kan avgöra om en försäkrad får del av ersättningen eller inte.

Kristdemokraterna anser att den förebyggande sjukpenningen behöver vara funktionell i så måtto att Försäkringskassan och hälso- och sjukvården kan samarbeta i det förebyggande arbetet, att regelverket utformas på ett sätt som stimulerar arbetsgivare att agera i förebyggande syfte och att fler kan delta i ett mer flexibelt förebyggande arbete. En utredning som ser över det förebyggande arbetet och den förebyggande sjukpenningen bör ta dessa delar i beaktande.

Hans Eklind (KD)

Michael Anefur (KD)

Jakob Forssmed (KD)

Robert Halef (KD)

Sofia Damm (KD)

Hampus Hagman (KD)